

stowa

STICHTING TOEGEPAST
ONDERZOEK WATERBEHEER

STICHTING
**RIO
NED**
STAD | WATER | MENS

HANDREIKING SANITATIE IN HET BUITENGEBIED

VOORLOPIG DOCUMENT

1. INTRODUCTIE

In het buitengebied ontbreekt het vaak aan riolering die huishoudelijk afvalwater naar een regionale rioolwaterzuiveringsinstallatie leidt. Maar wat doe je dan met het afvalwater van een woning of een bedrijf, zoals een groepsaccommodatie of een camping? Deze handreiking helpt initiatiefnemers ('de lozers') om de juiste keuzes te maken bij het inzamelen, transporteren en verwerken van huishoudelijk afvalwater in het buitengebied, informeert ze over de mogelijkheden, en vertelt ze meer over de wettelijke plichten.

Gaat u in het buitengebied voorzieningen bouwen waar huishoudelijk afvalwater bij vrijkomt, zoals huizen of gastenverblijven, lees deze handreiking dan goed door. Dit huishoudelijk afvalwater mag u niet zomaar in de bodem of op het oppervlaktewater lozen, zoals een sloot. Het water bevat namelijk nog ziektekiemen en verontreinigingen, waardoor het gezuiverd dient te worden. Bij de verwerking van huishoudelijk afvalwater kan mogelijk ook meerwaarde worden gecreëerd, zoals u in deze handreiking kunt lezen.

De gemeente is normaal gesproken verantwoordelijk voor de riolering. Het waterschap is verantwoordelijk voor het zuiveren van het ingezamelde afvalwater. Beide organisaties zijn voor u belangrijke partners als u een eigen voorziening gaat maken voor de inzameling en/of verwerking van uw afvalwater. In deze handreiking vindt u hiervoor onder 2. een stappenplan. De belangrijkste wet- en regelgeving wordt beschreven onder 4.

Wat is huishoudelijk afvalwater?

Onder huishoudelijk afvalwater wordt verstaan: afvalwater dat overwegend afkomstig is van menselijke stofwisseling (urine en feces) en huishoudelijke werkzaamheden, zoals wassen en douchen (Wet milieubeheer). Maar ook afvalwater dat afkomstig is van toiletten en keukenblokken van bedrijven, is huishoudelijk afvalwater; al het andere water uit bedrijven is zogenoemd bedrijfsafvalwater.

Wat valt niet onder huishoudelijk afvalwater?
Bedrijfsafvalwater, afvloeiend hemelwater, grondwater of ander afvalwater.

Wat is het buitengebied?

Onder het buitengebied verstaan we gebieden met een lage bebouwingsdichtheid en geïsoleerd gelegen kleine kernen (lagere adressendichtheid dan 1.000 adressen per vierkante kilometer). Buitengebieden hebben veelal de hoofdfunctie landbouw, natuur of recreatie.

2.

WELKE STAPPEN MOET IK DOORLOPEN OM HUISHOUDELIJK AFVALWATER TE VERWERKEN?

U bent of wordt eigenaar van een voorziening in het buitengebied waar huishoudelijk afvalwater vrijkomt. De te doorlopen stappen voor het inzamelen, transporteren en verwerken van het huishoudelijk afvalwater vindt u hieronder.

Stap 1: Onderzoek of lozing op de riolering mogelijk is. Dit heeft de voorkeur. Doe hiervoor navraag bij de gemeente.

Kunt of wilt u liever niet aansluiten en bent u particulier? Informeer dan bij de gemeente hoe de verantwoordelijkheid en eigendomssituatie liggen voor inzameling en verwerking.

Kunt of wilt u niet aansluiten en bent u een bedrijf? Dan bent u zelf verantwoordelijk voor een goede inzameling en verwerking.

Stap 2: Bepaal welke randvoorwaarden voor u belangrijk zijn bij de keuze van een voorziening en waar een voorziening aan zou moeten voldoen. Denk aan duurzaamheid, ruimtebeslag, uitstraling en kosten.

Stap 3: Bepaal met behulp van de Saniwijzer (www.saniwijzer.nl) welke oplossingen het best aansluiten bij uw randvoorwaarden, of raadpleeg één van de factsheets (zie hieronder).

Stap 4: Bepaal of er bij de door u gekozen oplossing sprake is van een lozing van een reststroom op een (droge) sloot of ander oppervlaktewater, van een lozing in de bodem, of van beide.

Stap 5: Neem contact op met het bevoegd gezag en vraag naar de geldende regels, eventuele lozingseisen en eventuele vergunningsvoorwaarden. Het bevoegd gezag is het waterschap bij lozing op sloot/oppervlaktewater, en de gemeente bij bodemlozing. Zij kunnen u ook adviseren en wijzen op lokale beleidsrichtlijnen.

Stap 6: Maak een definitief ontwerp met hulp van een adviseur en/of leverancier. Doe een melding, of vraag een vergunning aan bij het bevoegd gezag.

Stap 7: Realiseer uw voorziening inclusief monitoring- en beheervoorzieningen.

Stap 8: Controleer uw voorziening regelmatig en voer onderhoud uit. U kunt dit zelf doen, of uitbesteden aan een derde partij. Verander of vernieuw de voorziening indien deze niet meer voldoende functioneert.

3.

MOGELIJKHEDEN SANITATIE IN HET BUITENGEBIED

Wat kan ik doen met het huishoudelijke afvalwater? In principe zijn er drie opties voor de verwerking van afvalwater in het buitengebied. In willekeurige volgorde zijn dit:

1. **Aansluiting op een bestaand riool;**
2. **Opslaan op locatie en per vrachtwagen laten afvoeren naar de regionale rioolwaterzuiveringsinstallatie;**
3. **Zuiveren met een zelfstandig, lokaal afvalwaterzuiveringssysteem.**

Kiest u voor optie 1? In dit geval dient u na te vragen bij de gemeente of dit mogelijk is.

Kiest u voor optie 2? Dan is het zinvol na te gaan hoeveel afvalwater u gaat produceren en dus moet worden afgevoerd. Ga na of u deze hoeveelheid kunt beperken (bijvoorbeeld met vacuümtoiletten en/of een grijswaterrecyclingsysteem). Meer informatie hierover vindt u op de Saniwijzer, via de volgende links: [Per as | Techniek](#) (Saniwijzer | Technieken | Transport Afvalwater | Overig | Per as) of [Afvoer per as | recreatieterreinen](#) (Saniwijzer | Oplossingen | Buitengebied | Recreatieterreinen | Afvoer per as).

Kiest u voor optie 3? Dan zijn er meerdere mogelijkheden. U kunt bijvoorbeeld kiezen voor een natuurlijk systeem, zoals een [helofytenfilter](#) (Saniwijzer | Home | Technieken | Verwerking afvalwater | Natuurlijke systemen). Maar ook voor een meer technische oplossing, bijvoorbeeld een [membraanbioreactor](#) (Saniwijzer | Technieken | Verwerking afvalwater | membraanbioreactor). Het gezuiverde afvalwater kan - indien het voldoet aan de gestelde lozingseisen - worden geloosd op nabijgelegen oppervlaktewater of in de bodem.

Afvalwater bevat energie en grondstoffen waardoor meerwaarde kan worden gecreëerd uit het afvalwater. Aanleg van een helofytenfilter draagt bijvoorbeeld bij aan groen en waterbuffering in de omgeving; infiltreren van het gezuiverde water in de bodem bevordert het tegengaan van lokale verdroging (afhankelijk van de lokale omstandigheden). Ook kan het gezuiverde water (na eventuele nabehandeling) worden ingezet voor hergebruik, zoals het spoelen van het toilet.

U kunt nagaan of u samen met burens een gezamenlijke voorziening kunt realiseren. Voor de mogelijkheden van zelfstandige en lokale voorzieningen, of het creëren van meerwaarde uit afvalwater wordt verwezen naar www.saniwijzer.nl en verschillende [factsheets](#) (zoek op www.stowa.nl naar 'oplossingen buitengebied').

Eén van bovengenoemde opties heeft mogelijk de voorkeur van de lokale overheidspartijen. Ga daarom in een zo vroeg mogelijk stadium na welk lokaal beleid van toepassing is voor sanitatie in het buitengebied in uw gemeente en bij het betreffende waterschap.

4.

WETGEVING EN BELEID

4.1. Hoe is het wettelijk geregeld en waar kan ik dat terugvinden?

Voor de verwerking van huishoudelijk afvalwater van voorzieningen in het buitengebied geldt een aantal landelijke wetten en regels:

- **Wet milieubeheer (Wm):** deze wet gaat over het inzamelen, transporteren en afvoeren van stedelijk afvalwater naar de zuivering. De Wm gaat - samen met de Wet Bodembescherming (Wbb) - ook over lozingen in of op de bodem.
- **Waterwet:** deze wet gaat over lozingen op het oppervlaktewater.

Gemeenten moeten op grond van artikel 10.33 Wet milieubeheer zorg dragen voor de inzameling en het transport van stedelijk afvalwater op hun grondgebied. Dit is de zogenoemde zorgplicht. Aanvullend op deze zorgplicht hebben de waterschappen de zorgplicht om het ingezamelde afvalwater dat via een openbaar vuilwaterriool wordt aangeboden, te zuiveren (vastgelegd in artikel 3.4 van de Waterwet). In het buitengebied hebben gemeenten soms een ontheffing van de zorgplicht. Dit kan gevolgen hebben voor u (zie paragraaf 4.2). Bekijk de website van [Infomil](http://www.infomil.nl) (www.infomil.nl) voor meer informatie.

In de landelijke lozingsbesluiten zijn de wettelijke milieuaspecten uit de Wm en de Waterwet uitgewerkt in voorschriften en maatregelen. Hierin staat waar u als initiatiefnemer aan moet voldoen, als u gezuiverd afvalwater wilt lozen. Om het te mogen lozen moeten burgers minimaal voldoen aan de eisen die vermeld staan in het Besluit lozen afvalwater huishoudens (Blah).

Voor bedrijven gelden dezelfde voorschriften, ze staan alleen in een ander besluit, namelijk het Activiteitenbesluit. In dit besluit zijn normen opgenomen waar het te lozen afvalwater van toiletten en keukenblokken minimaal aan moet voldoen. Het besluit lozen buiten inrichtingen (Blbi) geldt voor activiteiten die plaatsvinden buiten inrichtingen (bijvoorbeeld bouwketen). Het bevoegd gezag kan aanvullende (lokale) eisen stellen op de voorschriften in de drie genoemde lozingsbesluiten.

Zie voor een nadere toelichting op de relevante wet- en regelgeving ten aanzien van de inzameling en verwerking van huishoudelijk afvalwater [deze link](#). Of volg: Algemeen | Wet- en regelgeving | Inzameling en verwerking op www.Saniwijzer.nl. Wet- en regelgeving die eisen stelt aan de realisatie van voorzieningen voor inzameling en verwerking, wordt nader beschreven via [deze link](#). Of volg: Algemeen | Wet- en regelgeving | Realisatie van voorzieningen op www.Saniwijzer.nl.

Voor de overige aspecten rond de bouw van de huisvesting gelden ook regels uit het Bouwbesluit en de Wet op de ruimtelijke ordening.

4.2 Wie is verantwoordelijk en wie betaalt wat?

De vraag wie verantwoordelijk is voor het inzamelen, transporteren en verwerken van huishoudelijk afvalwater en wie de rekening moet betalen, hangt af van een aantal factoren. Deze leest u hieronder.

Aansluiting op de bestaande riolering is mogelijk

- Bent u particulier? Dan is de gemeente verantwoordelijk voor de aansluiting op de riolering. U betaalt de aansluitkosten en de jaarlijkse riool- en zuiveringsheffing.
- Bent u een bedrijf? Dan is maatwerk van toepassing. Neem contact op met de gemeente.

Aansluiting op de bestaande riolering is niet mogelijk of niet gewenst

- Bent u particulier? Ga dan na of de betreffende gemeente een ontheffing heeft van de zorgplicht en welk lokaal beleid wordt gehanteerd.
  - Heeft de gemeente geen ontheffing van de zorgplicht? Dan is de gemeente verantwoordelijk voor het verzorgen en financieren van de voorzieningen. U dient het huishoudelijk afvalwater zoveel mogelijk te beperken en betaalt riool- en zuiveringsheffing aan respectievelijk de gemeente en het waterschap.
  - Heeft de gemeente een ontheffing van de zorgplicht? Dan bent u, afhankelijk van de betreffende gemeente, zelf verantwoordelijk voor het verzorgen en financieren van de voorzieningen en betaalt u verontreinigingsheffing over de restlozing op het oppervlaktewater. U bent verantwoordelijk voor het zoveel mogelijk beperken van het huishoudelijk afvalwater, het zorgvuldig verwerken van het afvalwater en het lozen volgens geldende regels. Het beheer en onderhoud van de voorziening ligt ook bij u.
- Bent u een bedrijf? Dan is maatwerk van toepassing. Neem contact op met de gemeente en het waterschap.

4.3 Heb ik een vergunning nodig of is er sprake van meldplicht?

Hieronder leest u of u een vergunning nodig hebt, of een meldplicht hebt.

Het aanvragen van een vergunning voor de verwerking van huishoudelijk afvalwater verschilt per situatie:

- **Indien aangesloten wordt op de riolering** is toestemming van de gemeente nodig.
- **Indien wordt gebufferd en afgevoerd naar regionale rioolwaterzuiveringsinstallatie** is toestemming nodig van het waterschap voor de aanvoer van het afvalwater per vrachtwagen en dient een overeenkomst te worden afgesloten. Indien u kiest voor een transporteur die al een overeenkomst heeft met het betreffende waterschap voor de aanvoer van afvalwater per vrachtwagen, dan heeft u een aparte toestemming en overeenkomst niet nodig (is dan al geregeld).
- **Indien voor een lokaal afvalwaterzuiveringssysteem wordt gekozen** gekozen is toestemming van de gemeente (bij lozen in de bodem) of van het waterschap (bij lozen op oppervlaktewater) nodig.

Bij het per vrachtwagen aanvoeren van afvalwater naar de regionale

rioolwaterzuiveringsinstallatie is de Afvalstoffenwetgeving van toepassing. Meer informatie hierover vindt u op de website van kenniscentrum Infomil via [deze link](#), of zoek op 'Afbakening met de afvalstoffenwetgeving'.

Voor het lozen van gezuiverd huishoudelijk afvalwater op het oppervlaktewater moet een melding worden gedaan bij het waterschap. U moet tevens voldoen aan de regels uit het Besluit lozen afvalwater huishoudens (particulieren), of het Activiteitenbesluit (bedrijven). Het waterschap kan via maatwerkvoorschriften aanvullende of afwijkende regels voorschrijven, zoals het monitoren van de kwaliteit van het te lozen afvalwater. Het waterschap houdt toezicht op de lozingen. Deze voorschriften kunt u vinden op de website van kenniscentrum Infomil, zoek op maatwerk algemene lozingsregels, via [deze link](#).

Voor het lozen van gezuiverd (huishoudelijk) afvalwater in de bodem heeft u een vergunning nodig; ook moet u voldoen aan de regels uit het Besluit lozen afvalwater huishoudens (particulieren) of uit het Activiteitenbesluit (bedrijven). De gemeente kan aanvullende voorwaarden stellen en houdt toezicht op deze lozingen.

Aangezien waterschappen en gemeenten landelijk beleid kunnen aanvullen met locatie-specifieke regels en voorwaarden, is het belangrijk dat u bij gemeente en waterschap nagaat wat het specifieke beleid ten aanzien van de waterketen is. Meer informatie hierover vindt u via [deze link](#), of volg Algemeen | Context | Beleid op www.Saniwijzer.nl. Meer uitgebreide informatie over vergunningen en meldplicht vindt u via [deze link](#), of via Algemeen | Projectrealisatie | Vergunningen op www.Saniwijzer.nl.

4.4. Wat verandert er met de komst van de Omgevingswet?

Met de komst van de Omgevingswet (ingangsdatum 1 januari 2024) verandert het een en ander rond de van toepassing zijnde wet- en regelgeving op dit gebied. De Omgevingswet bundelt een lappendeken aan wetten en voorschriften in één wet. Daarnaast veranderen de procedures. Hieronder staan de belangrijkste punten opgesomd:

- De huidige lozingsregels gaan van het Rijk over naar de gemeenten en waterschappen. Gemeenten en waterschappen kunnen deze regels aanpassen en verankeren in het omgevingsplan en de waterschapsverordening.
- De provincie als bevoegd gezag voor het wel of niet verlenen van een ontheffing van de zorgplicht komt te vervallen.
- Er komt één digitaal loket voor consumenten en bedrijfsleven. Dit dient vergunningsaanvragen makkelijker te maken. Wanneer een vergunningplicht geldt, wordt een initiatiefnemer onder de Omgevingswet automatisch naar het juiste loket gestuurd via het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO).
- Omdat de termijn voor het verlenen van een vergunning wordt verkort naar acht weken, is het belangrijk om alle (keten)partners vroegtijdig mee te nemen in nieuwe aanvragen en initiatieven.
- De Omgevingswet vraagt om ruimte te geven aan initiatieven en werken vanuit vertrouwen.

5.

WAAR VIND IK MEER INFORMATIE?

STOWA:

- [STOWA: \(zoek op\) Oplossingen buitengebied](#)

Saniwijzer:

- [Saniwijzer: Algemeen | Wet- en regelgeving | Inzameling en verwerking](#)
- [Saniwijzer: Algemeen | Wet- en regelgeving | Realisatie van voorzieningen](#)
- [Saniwijzer: Algemeen | Context | Beleid](#)
- [Saniwijzer: Algemeen | Projectrealisatie | Vergunningen](#)

InfoMil (kenniscentrum Rijkswaterstaat):

- [Kenniscentrum InfoMil: \(zoek op\) Afvalwater in het buitengebied](#)
- [Kenniscentrum InfoMil: \(zoek op\) Afvoeren afvalwater buitengebied](#)
- [Kenniscentrum InfoMil: \(zoek op\) Lozingsroutes en bevoegd gezag](#)
- [Kenniscentrum InfoMil: \(zoek op\) Afbakening met de afvalstoffenwetgeving](#)